

Katarina Belcer, ŠC Rogaška Slatina – 1. mesto

NEKAJ SKRIVNOSTNEGA OSTAJA V LJUDEH NA RAVNICI

Že Hamlet je dejal, da nobena stvar ni dobra ali slaba sama po sebi. Naše razmišljanje je tisto, ki ji prilepi etiketo s črno-belo oznako in jo ožigosa do konca njene eksistence. To velja tudi za ljudi, katerih dipol dosega in zla ostaja večinoma uravnovešen, a periodično prosperira eno izmed nasprotij. Zakaj so Kranjčevi protagonisti »dobri«, Kardoševi pa zaznamovani s pivskoplesnim naslovom in skorumpiranim časom, po katerega oceanih pljujejo? So res tako neverjetno drugačni kot priča hitro sprejeta aluzija?

Koštrčeva Ana je starka tradicionalnih nazorov, ki za mnoge ostaja skrita za na prvi pogled dominantnejšimi osebami, začeniši z Marto, ki jo vehementna želja vodi v svet in zavrnitev ustaljenih vrednot. A Ano obdaja čar, ki ga tridesetletna lepotica ne zmore. Otroško hrepenenje po ljubezni, naivna vera v dobroto zakamufliranega vnuka Petra, vera v Boga in trdno prepričanje, da bo storil kar je prav. Obvezala se je za življenje na samotnem otočku ob liričnih tokih Mure in, pretežni del leta, zvenu glasu ene same osebe, moža, s katerim je po tradiciji stopila v dogovorjen zakon, ki pa je prerasel medsebojno spoštovanje in se razvil v ljubezen. Živela je v revščini, s katero se je sprijaznila. Še vedno je bilo v tipični prekmurski hišici dovolj toplote, saj je Jožef hodil nabirat drva v gozd. Lahko so si privoščili celo koline – sicer poredko, toda ali ni prav to najbolj osrečujoče? Prav zaradi redkih dobrin je bila slednje zmožna globoko ceniti.

Liza je živela več kot pol stoletja pozneje, v času, v katerem bi tudi Anino življenje teklo po povsem drugačnih tirih. Z Jožefom skoraj gotovo ne bi pristala skupaj, saj je ta niti ni želel vzeti za ženo in se je poroki pred ultimativno sklenitvijo večkrat poskušal izogniti – tudi s pobegom – a si je nazadnje premislil. Morda ima čas na človeška bitja večji vpliv, kot smo pripravljeni doumeti.

Liza je občutila njegove posledice. Že res, da je živela par 10 kilometrov stran od idiličnega doma Koštrčevih, a ostalo ni niti koščka pravlјice. »Živim v deželi tičev,« je nedvoumno zapisala v svoj s cirilico napisan dnevnik in orisala stereotipne poglede prepotentnih moških na »tej« strani Mure, ki so v nazivu bivša Murska striptizeta besedico »bivša« z največjim užitkom spregledali in jo dojemali zgolj kot seksualni objekt in za inteligentno žensko, ki je znala govoriti pet jezikov.

Za razliko od Ane ni nikoli trpela pomanjkanja, saj ji je njen Medo nudil vse. Razen tistega, kar si je najbolj želela. Izpolnitve vloge, ki ji mnogi pravijo temeljna potreba ženske. Njen Cveto je bil napreden in za socialno (več kot le) stabilno življenje z lastništvom prostranih vinskih trt ni mogla zaleči, kar je povzročila zasuk fabule in skorajšnje dekadenco ljubečega odnosa med rusko lepoticco in predstavnikom tradicionalnega, patriarhalnega sveta. Liza ni junakinja, njeno dejanje je kljub najboljšim namenom očitna deviacija vsega normalnega in dobrega okusa. Lagati moškemu, da je otrok njegov, hliniti poštenje in licemersko zatrjevati, da ga nisi nikoli prevaral, je nemogoče stlačiti v katerokoli kategorijo moralno sprejemljivega, toda kljub temu si ne zasluži trpke oznake najslabša žena vinskih goric desetletja.

Življenje med osamelimi jarki boleče lepe (a nevarne!) Mure najbrž deluje kot pravlјica zaradi spretnega peresa in pogleda Miška Kranjca, ki je ne le pokrajino pač pa tudi ljudi zavil v tančice nežne idile. Kardoš bi spor Marte in Ivana zabeležil z vsemi kletvicami vred, Kranjec pa se je odločil za svet, po katerem bodo prihodnje generacije hrepenele in morda zmotno mislile, da je bil popoln. Roman je hrana za sanje po odmaknjenem, a prijetnem bivanju pod neskončno modrino neba, ki se nežno dotakne zelenih ravnic in odsevov šumečih dreves v reki, polni lokvanjev. Kardoš pa, nasprotno, brez kakršnih koli evforizmov nakazuje poteze ljudi, katerih življenja so se nepričakovano prepletla, a s tališča pripovedovalca, ki objektivni pač ne more biti, saj prikrito nosi eno glavnih vlog romana, v katerem je leta 1966 rojeni pisatelj uspešno prepletal elemente postmodernizma in z vnašanjem žanrov (od ljubezenske do skoraj detektivske zgodbe), spreminjanjem pripovedovalca in personalnega v vsevednega ter vključevanjem ne le epike, pač pa tudi segmentov lirike (Lizin dnevnik) in dramatike (blodnje okostnjaka z velikim nosom in še enim drugim organom, ki ga je doletela nesreča, da je postal ravno eden izmed enega procenta prebivalcev, obolenih za shizofrenijo) spretno parafraziral na trenutke groteskno zgodbo.

Kardoš je bil urednik Založbe Franc-Franc, javnosti pa se je поблиže predstavil s tretjino romana Sekstant. Rizling polka, njegovo novo samostojno delo, je prejela nagrado kresnik za najboljši roman leta 2007, ki jo je učitelj dvojezične šole v Lendavi slavnostno prejel na Rožniku.

Miško Kranjec se je rodil 15. 9. 1908 v Veliki Polani. Bil je predstavnik proletarske – kmečke populacije, s 17 leti pa je že napisal prvo črtico. Ukvarjal se je predvsem s vprašanji socialne pravičnosti, opus tega pisatelja socialnega realizma pa je v primerjavi s Kardoševim (ki se zaenkrat lahko pohvali le še z romanom Pobočje sočnega griča) neprimerno obsežnejši, med najbolj znana dela pa poleg leta 1940 nastalega romana Povest o dobrih ljudeh prištevamo še Strici so mi povedali, Čarni nasmeh in Zlata kočija.

Skrivnostna pokrajina, v katero sta postavljena romana, ki oba izražata eksplisite razlike med tradicionalnim življenjem na vasi in vse bolj moderniziranimi mesti, je podlaga zavesa prav takšne skrivnostnosti ljudi. Koštrčeva od nekdanj živita sama in tam so jima življenje popestrili otroci, ki pa so že vsi pomrli, obiskoval jih je le en sam vnuk, ki je kot Robin Hood doživil odobravanje ljudi na vasi (razen žandarjev), kasneje pa sta odstopala sobico Korenovim za simbolično ceno, saj so, pa naj bo s pogovori ali pesmijo slepe deklice, vsaj malo omilili občutek, ki po nekaj letih začne bremeniti še tako na samoto navajenega človeka. Skrivnost, kako sta dolgo prebivala kljub dogovorjenemu zakonu, je težko dojemljiva. Dandanes se ljudje poročajo iz lastnih vzgibov in želja, pa propade veliko več zakonov. A vendarle je iz spoštovanja in vdanosti v usodo Jožefa doletela Anina usoda – sama ga je imela iskreno rada. Mogoče pa ima Cveto res prav? »Naključij ni,« je v absurdni situaciji, katere širše slike zaslepljeni Golja seveda ni mogel uvideti, omenil pripovedovalcu. Morda je Koštrčeva združila usoda, ki je vedela, kaj je prav ...

In mogoče, samo mogoče, se bo uspešno razrešila zame največja skrivnost Rizling polke in bosta Cveto ter Liza vseeno srečna v zakonu – kljub lažem, na katerih temelji, in času, ki za par svežnjev papirja pod palcem omogoča dokaz očetovstva z DNA analizo, kar bi po hitrem postopku razblinilo vse iluzije. A če gre verjeti romantičnim naivnežem, ki menijo, da ljubezen premaga vse ovire, se bosta Cveto in Liza nekoč, prav tako kot sto let pred njima Koštrčeva, grela skupaj še v starih letih. »Ker če to ni bila ljubezen, kaj ljubezen potem sploh je?« si bo lahko takrat vnovič rekel Cveto ob pogledu na postarano lice Rusinje, ki se bo takrat morda povsem asimilirala v okolje, v katerem ni enostavno živeti, pa naj bodo vinogradi še tako lepi. Kajti obstaja anomalija, ki se je je hčer ruskega oficirja zavedala veliko bolj kot njen bodoči mož. Umazanija ni le v mestu, temveč tudi na vasi. A vse se da premagati. Koštrčevima je, v idili, ki sta si jo ustvarila sama in bila zmožna pogledati čez revščino pomanjkanje in slabosti.